

tárosok maguk is részt vesznek a felnőttnevelés intézményeinek munkájában. A vezető beosztású könyvtárosok fele tisztséget visel a felnőttnevelés helyi szervezeteiben. Ezzel szemben az egyéb értelmiségieknek és a vezető beosztásúaknak csak egynegyede. Északnyugat-Angliában a könyvtárak élő kulturális centrumokká alakulhatnak.

Megmerevedés, vagy változás? - kérdezi Luckham a könyvtár jövőjével foglalkozó összefoglaló fejezetben. Megállapítja, hogy a lakosságnak csak kisebb része használja még a könyvtárat, és különösen kevesen a fizikai munkát végzők közül. A könyvtárak manifeszt funkciója az olvasói szokások kialakítása és kultúra terjesztése, de a könyv-kiválasztás, szabályok, a könyvtári szolgálat és ethosza a jelenlegi társadalmi különbségek és hátrányok megmaradásának látens funkcióját szolgálják. Amikor a "Változtak-e az olvasói szokások?" kérdésre adott válaszokat elemzi, csak egyetlen egy vonatkozásban észlel különbséget a könyvtártagok és nem tagok között: a könyvtártagok közül többen érzik azt, hogy több ismeretközlő könyvet olvasnak, mint a nem tagok közül. Az egyre erőteljesebben jelentkező specializálódás megállíthatja ezt a fajta fejlődést, és ez ellen nem igen tehet a könyvtáros sem semmit hagyományos módszerekkel. Luckham abban látja a megoldást, hogy a könyvtár sokkal többféle aktivitás színhelyévé válik. Miért ne lehetnének a könyvtárak a felnőttoktatás központjai, a helyi amatőr művészeti mozgalom bázisai, kérdezi-állítja Luckham. Ebben az újfajta intézményben a megőrző és közvetítő szerepe mellett ki kell fejlődnie a szervező, az animátor szerepnek. A könyvtárnak és a könyvtárosnak el kell válni a közösségszervező feladattól, a képzésükben pedig a szociológiai és pszichológiai tanulmányok mellett komoly hangsúlyt kell kapnia a felnőttnevelésnek. A könyvtáraknak közösségi könyvtárakká (community library) kell válniuk.

Luckham könyvének különös aktualitása van ma Magyarországon, amikor a könyvtárak már nem elégedhetnek meg avval, hogy sok esetben ők a működési területük legszakszerűbb, legtöbb látogatót vonzó, legértékesebb műveket közvetítő közművelődési intézménye, hanem azon kell gondolkodniuk, hogy hogyan honosíthatnak meg falaik között olyan tevékenységeket, amelyekhez használóik hozzáolvashatnak a könyvtári gyűjteményekből. Az olvasó jó néhány ismerős szemponttal, kérdéssel és következtetéssel találkozhatott, amelyek már felvetődtek a szép reményekkel meginduló - és elsősorban Polónyi Péter jóvoltából szép eredményeket is elérő - majd elhalkuló és majdnem elhallgató hazai könyvtárszociológiai kutatásokban. Remélhetően ezen a területen is ösztönzést jelent majd Luckham könyve.

KAMARÁS István

(Összeáll.: Ütő Margit - Krutzler Ferenc): Hanglemezkatalógus, I. [rész] Szombathely, 1975. Berzsényi Dániel Megyei Könyvtár. 209.p. Soksz.

Az "egyszemélyes" könyvtárak vezetői tudják a leginkább méltányolni a fél évtizednél alig régebben működő hangtárak munkatársainak tevékenységét. A fonotékások teendői - ha lehet a sokféleséget fokozni - még az előbbiekéénél is kiterjedtebbek. A gyűjtőkör határainak megvonásától a körültekintő gyarapításig, a többmetszetű feldolgozástól a sokirányú szolgáltatásig (és még azon is túl) terjednek feladataik. Gyakran a részleg hosszú és rövid távu propagandájának gondja is a zenei könyvtárosé.

A szórólapos figyelemfelhívást, mihelyt lehet, részletes nyomtatott tájékoztatónak kell követnie, melyből a messze lakó vagy a kiszámított idővel rendelkező képet nyer az adott hangtár kínálatáról. Ha sokszínű, jól válogatott a gyűjtemény, - s ezt a propagandakiadvány is (a maga eszközeivel) tükrözi - "rákapnak" a látogatók, csak győzze a hangtáros az igényeket kielégíteni.

Egy állományjegyzék határkő. A legfontosabb művek együtt vannak. Az utolsó szakaszát megtette a részleg: az eredményeket a körültekintően szerkesztett katalógus összegezi. Az ezután következő időszakos fejlődésről a gyarapodási jegyzékek adnak majd számot.

A hanglemezkatalógus sajátos műfajú kiadvány. Nem tartalmazhatja a címleírás adatait teljességükben, csupán azokat használja fel, amelyek az azonosításhoz elengedhetetlenek. A helyesen megválasztott elrendezés, az áttekinthetőség nemcsak a jegyzék használatát könnyíti meg, az összeállítók izléséről, kiadványszerkesztői készségéről is árulkodik. Az "all round" könyvtáros szakmai tudásának vizsgadarabja lehet egy ilyen jegyzék, mely mutatós igen, de kifogástalan sohasem lehet. Bárki veszi kézbe, mindig talál benne valami kifogásolni valót. Ez miért van benne, az miért nincs? Ha nem közli a művek előadóit, hiányolják, ha közli, miért csak a nevesebbeket veszi fel. Van-e a kiadványnak előadói mutatója, van-e szak-mutatója? És így tovább.

Könyvtáraink közül a Vas megyei vállalkozott elsőként arra, hogy feldolgozott hanglemezeit jegyzékbe foglalja. Az 500 példányban megjelent kiadvány alfabetikus keresztkatalógusként több mint két és fél ezer, zeneműre vonatkozó, s ötszáznál több prózai alkotást jelző tételt tartalmaz a gyakorlati felhasználhatóságot elősegítő raktári jelzettel együtt. Tizenkét nagy zeneszerző zenedarabjait műfajok szerint csoportosítja, az alkotók tematikus műjegyzékeire támaszkodva. A megzenésített versek a költő nevével is beosztást nyertek. Az átfogó betűrendbe az összefoglaló jellegű hanglemek lemezcímei is bekerültek. A betűrendnek szakrenddel való fellazítását az említettek esetében indokoltnak tartjuk, csupán a tematikus csoportok sorrendi sztereotípiájának következetességét kérhetjük számon a Brahms- és Kodály-művek felsorolásánál. Egy apróság: ha Kodály énekes műveit emlegetjük - Bartóknál se adjunk ugyane kategóriának "vokális művek" elnevezést.

A Bonyhádi Károly által tervezett izléses borító rota-eljárással készült, nyugtott formátumu, egyhasábosan gépelt katalógust takar. A főcímek és rész címek kissé jobban átgondolt tipografizálása, az összefoglaló lemezcímekre való utalások elhagyása levegősebbé, áttekinthetőbbé tette volna az igen gazdag tartalmu kiadványt.

Említettük már, hogy a szerkesztők a jegyzék összeállításánál helyenként szakrenddel oldották fel a betűrendet. Feltehetőleg a könnyebb kezelhetőség szempontját tartották szem előtt akkor is, amikor az analitikus címfelvételek sorába helyenként kollacionáló címleírásokat iktattak be. (Emlékezés Leninre, Fáklyavívők).

Hadd figyelmeztessen a recenzens néhány következtetésre: ha úgy határoztak az összeállítók, hogy a nem magyar zeneszerzők műveinek címét, dalkezdeteket az adott lemeztől függetlenül magyar fordításban közlik, nem kerülhet egymás alá pl.: Máté passió - részlet: "Blute nur" - ária és Máté passió - részlet: "Már nyugosznak a völgyek". Vagy: Brahms: A fülemile és a "Wie bist du, meine Königin" c. dalok.

Ha Bizet: Az arles-i lány c. kísértőzenéjét említik az összeállítók "L'Arlésienne" helyett (helyesen), elvárhatnók azt is, hogy a szerző műveinek felsorolását ne a "La jolie Fille de Perth", hanem "A szép Perth-i lány" c. opera zárja.

Mivel a jegyzék sajátos szempontjai indokolják a lemez címleírásától való elszakadást, nem értjük, miért találunk idegen nyelvű címek esetében egyszer kettős

cimadást (War Requiem, Deux arabesques, Juditha Triumphans és utánuk magyar megfelelőjüket: Háborus requiem, Két arabeszk, Győzelmes Judit), másszor csak magyar címet (Szerelmi álmok, Marcell pápa miséje, A négy évszak) holott idegen megfelelőjük is általánosan használt (Liebestraume, Missa papae Marcelli, Le quattro stagioni), vagy csak idegennyelvű címet, amikor közismert magyar címük is van (Muzyka zalobna - Gyászzene, Paroles tissées - Szótt szavak).

Ha nem is lehet minden egyes mű esetében ragaszkodni a magyarításhoz, akkor is bántóan hat az angolnak, mint közvetítő nyelvnek használata Dvořák egy művének említése kapcsán (Sangs [Songs] my mother tanght [taught] me), vagy Martinů egy kantátájának közlésekor (The propheczy [!] uf [!] Isaian = Proroctvi Izaiášovo).

E gondolatkörhöz kapcsolódik az orosz szerzők műveinek akadémiai átirásban vagy könyvtári transzliterálásban való közlésének kérdése. Ha Csajkovszkij, Pjotr Iljics et olvasunk Csajkovszkij Petr Il'ics helyett és Muragyeli, Vano Iljics et Muradeli, Vano Il'ics helyett, akkor Szapaev, E. neve helyett is Szapajev E.-t szeretnénk látni.

Megfontolandónak tartjuk, hogy cseh eredetű nevek esetén az összeállítók figyelembe vegyék az idegen nyelv helyesírásának diakritikus jeleit is, hiszen e jelek a betű hangértékének eltérését jelölik a latin betűsorhoz viszonyítva (Černohorský, Dvořák Antonín, Koželuh, Krommer-Kramář Franišek Vincenc, Novák Vítězslav, Suchoň, stb.)

Hadd hívjuk fel a szerkesztők figyelmét olyan születési adatokra, melyek - legalább hazai kortárs-zeneszerzőinket illetően - közismertek. Balassa Sándor (1935-), Bágya András (1911-), Balázs Árpád (1937-), Bozay Attila (1939-), Daróci Bárdos Tamás (1931-), Juhász Frigyes (1925-). Dinicu, Grigoras adatai: 1889-1949, Osterc Slavko adatai: 1885-1941, Vinas José adatai: 1820-1878, Ketèlbey, Albert Williamé pedig 1875-1959. Bara, Zs. neve mögött feltételezhetően Barat, Jacques francia zeneszerző (1910-) rejtőzhet.

Nyilvánvaló (de figyelmes átnézéssel elkerülhető) elgépelések pl. Wozzek (Wozzeck), Chiselotti (Chilesotti), Lutostavski (Lutoslavski), Rauch András (Andreas Rauch), Saint-Säens (Saint-Saens), Hazavárás nyitány (Házavatás).

Végül két tárgyi tévedést hadd igazítsunk helyre: az "In questa tomba oscura" - kezdetű Beethoven-dal nem Op. 239, (hiszen csak 138 opusz-számmal jelzett Beethoven művet ismerünk) hanem Wo0 (azaz az opusz-szám nélküli művek közt a 133-ik). Corelli Concerto grosso-i nem versenyművek! Böhm László Zenei műszótára szerint: zenekarra irt többtétéles mű, amelyben egy szolisztikus irányzatú kisebb együttes egy zenekar jellegű nagyobb együttesel áll szemben.

1974-ben zárult a kötet anyaggyűjtése. Megjelent 1975-ben. Talán egy kevéssel több időt rá lehetett volna hagyni kiérlelésére.

A Vas megyei Könyvtár hanglemez-katalógusa gazdag, sokszínű anyagról informál. Az ismeretlennel, a meg nem hódítottal való birkózásból adódnak gyengéi. Összintén kívánjuk, bár csak tizenhét társa is mellette sorakozna már a polcon!

Várjuk a folytatást. Várjuk a második kötetet.

GYIMES Ferenc